

ΠΡΟΣΩΠΑ	ΠΟΛΗ	ΜΟΥΣΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΕΙΣ	ΑΠΟΦΕΙΣ	ΒΙΒΛΙΟ	ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΑ	ΣΚΗΝΕΣ	ΜΟΥΣΕΙΑ
---------	------	---------	----------	---------	---------------	----------------	----------	--------	---------

Ενας Μαρξ για τον 21ο αιώνα

Επισκόπηση της ιστορίας του μαρξισμού υπό το πρίσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης

ERIC HOBSBAWM
Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο
Μαρξ και μαρξισμός, 1840-2011
 μτφρ.: Μόνια Μεζίν
 επιμέλεια: Νικηφόρος Σταματόπουλος
 εκδ.: Θεμέλιο

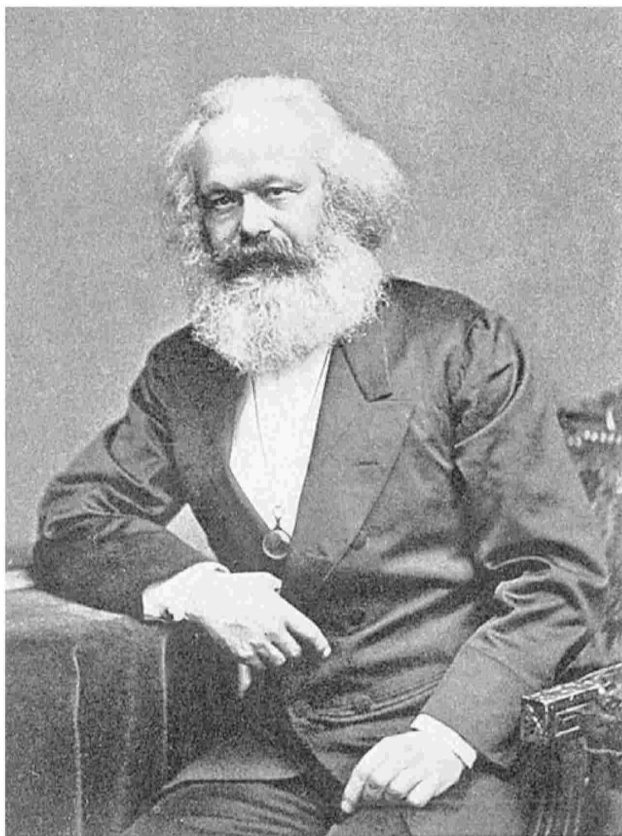
Του **ΘΑΝΑΣΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

Σε μια περίοδο που στην Ευρώπη είναι σαν να ακούγονται ξανά κραυγές όπως εκείνες της Παρισινής Κομμούνας, «fêre, il faut mourir» (αδελφέ, πρέπει να πεθάνεις), όλοι αναγνωρίζουν αυτό που πιθανώς πιστεύουν ενδόμυχα από καιρό. Οτι, δηλαδή, ο κόσμος τούτος πρέπει να αλλάξει. Αυτοί που ασφαλώς έχουν κάποιο ειδικότερο ενδιαφέρον για τον Μαρξ και τον μαρξισμό, θέλουν βεβαίως να μελετήσουν τις δικές τους ιδέες, θα βρουν στον εννενηταεπτάχρονο Βρετανό συνεπώς μαρξιστή ιστορικό, Ερικ

«Ο οικονομικός και πολιτικός φιλελευθερισμός, μεμονωμένα ή συνδυασμένα, δεν μπορεί να δώσει τη λύση στα σημερινά προβλήματα».

Χορμισμπόουμ, αρκετά στοιχεία της σοφίας για τις ιστορικές συνθήκες, την ανάπτυξη και την επιρροή των ιδεών. Οι υπόλοιποι θα βοηθηθούν στους συλλογισμούς τους για το μέλλον της ανθρωπότητας.

Το τελευταίο (μπεστ σέλερ στο εξωτερικό) βιβλίο του κορυφαίου ιστορικού είναι μια συλλογή μελετών πάνω στην εξέλιξη της σκέψης του Μαρξ και του Εγγέλς και πάνω στην ιστορία του μαρξισμού από τον θάνατο του Μαρξ, το 1883, έως σήμερα. Για την ιστορία, σημειώνει πως στην κηδεία του Μαρξ είχαν παραβρεθεί έντεκα άτομα. Είκοσι οκτώ χρόνια μετά, το 1911, στην κηδεία του Λαφάργκ και της Λάουρα Μαρξ είχαν μαζευτεί είκοσι χιλιάδες άνθρωποι, με τον Β. Ι. Λένιν να αδυνατεί να βγάλει κάποιο συμπέρασμα από την αυτοκτονία τους. Είχαν αλλάξει πολλά πράγματα, και η περιολόγησή, κατά Χορμισμπόουμ, της ιστορίας του μαρξισμού βοηθάει τη μελέτη των αλλαγών: Πρώτη περίοδος, από τον θάνατο του Μαρξ έως τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Δεύτερη, από τη Μεγάλη Ύφεση του 1929 έως το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τρίτη, από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έως το 1983.

Στις σημερινές συνθήκες της παρατεταμένης κρίσης του καπιταλισμού και της μεγάλης αβεβαιότητας για το μέλλον, ο Μαρξ επανέρχεται στο προσκήνιο.

Η τέταρτη περίοδος αναφέρεται στην υποχώρηση του μαρξισμού, από το 1983 έως το 2000.

Εκτός από τις σταθερές συγγραφικές αρετές του κορυφαίου ιστορικού —τη διεξοδική σκέψη και τη συναρπαστική αφήγηση— αξιοπρόσεκτη ασφαλώς είναι και η επιλογή του να μελετήσει, εκτός από τους δύο ιδρυτές του μαρξισμού, την πρωτότυπη και ιδιαίτερη συμβολή του Αντόνιο Γκράμσι — του μόμου μεταγενέστερου των Μαρξ και Εγγέλς.

Βέβαια, ο τίτλος του βιβλίου του Χορμισμπόουμ παραπέμπει στην 11η θέση του Μαρξ για τον Φόιερμπαχ: «Οι φιλόσοφοι δεν έκαναν τίποτε άλλο παρά να εξηγούν τον κόσμο με τον

Ο Χορμισμπόουμ μάς υπενθυμίζει πόσο όμοιος είναι ο σημερινός παγκοσμιοποιημένος καπιταλιστικός κόσμος με τον καπιταλισμό που έβλεπαν ο Μαρξ και ο Εγγέλς, ήδη από το 1848.

ένα ή τον άλλο τρόπο. Το πρόβλημα είναι να τον αλλάξουμε». Παρά ταύτα, και μολονότι ο ίδιος ο Μαρξ ανέλαβε όλα τα ζητήματα υπερωτάς με συνέπεια αυτή την επιταγή, ο μαρξισμός, στην πράξη, περισσότερο χρησιμοποίησε σαν εργαλείο ανάλυσης και κατανοήσεως του κόσμου, παρά σαν θεωρία αλλαγής του.

Στις σημερινές συνθήκες της παρατεταμένης κρίσης του καπιταλισμού και της μεγάλης αβεβαιότητας για το μέλλον, ο Μαρξ επανέρχεται στο προσκήνιο, και μάλιστα απελευθερωμένος από τα δεσμά της, εκ των πραγμάτων, σύνδεσής του με τον «μαρξισμό-λενινισμό», την κρατική θεωρία και απολογητική των καθεστώτων

του υπαρκτού σοσιαλισμού. Ο Χορμισμπόουμ μάς υπενθυμίζει πόσο αλλόκοτα όμοιοι είναι ο σημερινός, παγκοσμιοποιημένος καπιταλιστικός κόσμος με τον καπιταλισμό που έβλεπαν ο Μαρξ και ο Εγγέλς, ήδη από το 1848, στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο». Είναι χαρακτηριστικό το περιστατικό που αφηγείται για τη συνάντησή του με τον Τζορτζ Σόρος: «Τότε περίπου που άλλαζε ο αιώνας, ο Τζορτζ Σόρος με ρώτησε ποια είναι η γνώμη μου για τον Μαρξ. Γνωρίζοντας πόσο διαφέρουν οι απόψεις μας θέλωσα να αποφυγώ τη λογομαχία και έδωσα μια συγκεκριμένη απάντηση. «Αυτός ο άνθρωπος», είπε ο Σόρος, «ανακάλυψε κάτι για τον καπιταλισμό πριν από 150 χρόνια που οφείλουμε να το προσέξουμε». Ούτε ως ή άλλως, αυτοί που πρώτοι διάβαζαν το «Κεφάλαιο» στην Αμερική ήταν οι καπιταλιστές, που νόμιζαν πως θα βρουν συμβουλές για το πώς θα αυξηθεί το κέρδος τους.

Γιατί ξανά;

Ωστόσο, τι είναι εκείνο που κάνει τον μαρξισμό σήμερα επίκαιρο; Πέρα από το γεγονός ότι η «μέθοδος Μαρξ» ανακτά τη ζωντάνια της, απαλλαγμένη από τα βαρίδια του «λενινισμού» και την παραποίηση της, ο σημερινός κόσμος, που βιώνει τη μεγαλύτερη, παρατεταμένη πολυπλευρη κρίση, μετά τη Μεγάλη Ύφεση του '30, δεν είναι βέβαιο ότι μπορεί να ξαναβρεί τον βηματισμό του με τη συμβατικά μέσα της φιλελεύθερης ή της κείνσιανικής οικονομικής πολιτικής.

Μολονότι μπορεί να μη διαφαιίνεται στον ορίζοντα ένα εναλλακτικό σύστημα, τίποτε δεν αποκλείει το υφιστάμενο σύστημα, με τις μεγάλες ανισότητες και αντιφάσεις του, να οδηγηθεί σε μια κατάρρευση — κατάρρευση ανάλογων διαστάσεων με εκείνη του άλλου κρατικού υπαρκτού «σοσιαλισμού». Όσο για τον Μαρξ, το σίγουρο είναι πως στον Χορμισμπόουμ δεν έχει πέσει «θύμα κακών κληρονόμων και βορά της τροκτικής κριτικής». Γιατί το συμπέρασμα με το οποίο κλείνει το διεξοδικό και κριτικό βιβλίο είναι τούτο: «Ο οικονομικός και πολιτικός φιλελευθερισμός, μεμονωμένα ή συνδυασμένα, δεν μπορεί να δώσει τη λύση στα προβλήματα του 21ου αιώνα. Για άλλη μια φορά, έχει έρθει η ώρα να πάρουμε τον Μαρξ στα σοβαρά. Ομοίως, ο Μαρξ του 21ου θα είναι σίγουρα πολύ διαφορετικός από τον Μαρξ του 20ού αιώνα».

Προσκύνημα στη λογοτεχνία

Φόρος τιμής στον Τζόους

ΕΡΙΚΕ ΒΙΛΑ-ΜΑΤΑΣ
Δουβλίνο
 μτφ.: Νάννα Παπανικολάου
 εκδ.: Καστανιώτης

Της **ΕΦΗΕ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ**

Υπάρχουν λογοτεχνικοί ήρωες που πιστεύουν στη λογοτεχνία περισσότερο απ' ό, τι στη ζωή, με πιο γνωστό και τραγικό παράδειγμα την Εμμα Μποντάρ. Συνομιλούν διαρκώς με άλλους συγγραφείς, κι οι αναμνήσεις τους είναι συνήθως φράσεις από άλλα μυθιστορήματα, σχόλια και υποσημειώσεις σε σελίδες άλλων βιβλίων.

Ο Ρίβα, εξηντάρης, ανανήψας αλκοολικός, είναι ένας από τους τελευταίους εκδότες που διαβάζουν, ταυτισμένος με τον κατάλογο του όπου φηγοιράρουν μερικοί από τους καλύτερους συγγραφείς του προηγούμενου αιώνα. Εγκλωβισμένος στο πέρασμα από την εποχή του Γουτενβέργιου στην εποχή του Google, έχει μόλις κλείσει τον εκδοτικό του οίκο και βυθίζεται στην κατάθλιψη, ενώ μεταμορφώνεται σιγά σιγά σε «κακικόμοι» (ήρωας για τους Γαλιανέτους εμπόρους με εξάρτηση από το Διαδίκτυο). Ενώ όντορο θα τον οδηγούσε στο Δουβλίνο, σ' ένα ταξίδι-προσκύνημα στη λογοτεχνία και στην εποχή του Γουτενβέργιου, ένα φόρο τιμής στον Τζέιμς Τζόους και στον «Οδυσσέα» του. Το ταξίδι θα γίνει τη 16η Ιουνίου, την Bloomsday, μαζί με τρεις φίλους του συγγραφείς, με σκοπό να αναπαράσταν την κηδεία του Πάντυ Ντίγκνυ από το έκτο κεφάλαιο του «Οδυσσέα» και να κηδεψουν έτσι την εποχή της τυπογραφίας.

Με μια υποτυπώδη πλοκή, που περιορίζεται σε δύο γέροντες γονείς, τους οποίους συναντά κάθε Τετάρτη και τους αφηγείται τα ταξίδια του, μια αγαπημένη σύζυγο, άρτι προσλαμψισμένη στον βουδισμό, τρεις συγγραφείς-συνταξιδιώτες, για τους οποίους ο Ρίβα ομολογεί ότι χαίρονται να τους εκμεταλλεύεται οικονομικά, και μια διαρκή απειλή υποτροπής στον αλκοολισμό, που τελικά πραγματοποιείται, το μυθιστόρημα είναι ένας ύμνος στη λογοτεχνία του 20ού αιώνα και σε μια εποχή που τελειώνει, χωρίς μελοδραματισμούς αλλά μ' ένα υπέγιο μαύρο χιούμορ.

Μόνιμος σύντροφος σ' αυτό το ταξίδι ο Τζόους αλλά και ο Μπέκετ, σκέπες που εμφανίζονται κι εξαφανίζονται μέσα στην ομίχλη του πάντα βροχερού Δουβλίνου. Συγγραφείς, εκδότες και αναγνώστες κατοικούν τη «Δουβλίνο» μαζί με εικόνες από ταινίες (Κρόνινγκερ, Αντονιόνι, Λιντς). Σε ένα μυθιστόρημα όπου διαρκώς βρέχει, σε μια παροδία κατακλιτισμού, ο Ρίβα αναζητά αφενός τον ταλαιτωχο αναγνώστη και αφετέρου τον ιδιοφυή συγγραφέα που δεν ανακάλυψε κατά την εκδοτικό του σταδιοδρομία, εντέλει τον δικό του συγγραφέα. Ο ιδανικός αναγνώστης του ίδιου του Βίλα-Μάτας είναι εκείνος που μοιράζεται με τον συγγραφέα την ίδια αγάπη για τη λογοτεχνία, τις ίδιες λογοτεχνικές αναφορές, ο ιδανικός αναγνώστης της λογοτεχνίας του 20ού αιώνα.

Ευτυχισμένα Χριστούγεννα

Στην Αμερική του 1964

ΓΟΥΟΛΥ ΛΑΜΠ
Η ωραιότερη Ευχή. Μία χριστουγεννιάτικη ιστορία
 μτφ.: Χ. Παπαδημητρίου
 εκδ.: Πατάκης

Του **ΚΩΣΤΑ Θ. ΚΑΛΦΟΠΟΥΛΟΥ**

Τα Χριστούγεννα είναι η γιορτή της ανταλλαγής δώρων, των στολισμένων σπιτιών και της αφήγησης ιστοριών. Ο Γουόλυ Λαμπ, μέσα από τις σελίδες της δικής του «χριστουγεννιάτικης ιστορίας» μοιράζει απλόχερα ξεκαρδιστικές ιστορίες από την οικογένεια Φαντισέλλο και τα Χριστούγεννα του 1964, και μοιράζεται μαζί μας, με μία διόλου επίπλαστη παιδικότητα, φάστες παιδικές, σχολικές σκανδαλιές και περιπέτειες μικρών και μεγάλων.

Με φόντο την Αμερική του 1964, τους πραγματικούς και χάρτινους, τηλεοπτικούς και μουσικούς ήρωές της (ο πρωτότυπος τίτλος παραπέμπει στο σουξέ της Ντάστου Σπρινγκφιλντ «Wishin' and Hopin'»), ο Λαμπ ανασηνθεί γλαφυρά την «εποχή της αθωότητας» και κυρίως τον «κόσμο των μικρών» σε τρεις «μικρόκομους» τον οικογενειακό, τον σχολικό και εκείνο των αναμνήσεων, που έρχονται στον νου των μεγάλων τις γιορτινές μέρες. Ο δεκάχρονος Φέλιξ (στα λατινικά «Ευτυχής») ετοιμάζεται για τη σχολική παράσταση στο καθολικό σχολείο της πόλης, η οικογένεια βρίσκεται στον πυρετό ενός τηλεοπτικού σόου μαγειρικής, το σχολείο έχει τους κανόνες του, μία νέα «γαλλικού» που μυρίζει μινγκέ, αλλά και μία καινούργια μαθήτρια που μιλάει αγγλικά με βαριά προφορά, που παραπέμπει στον Ψυχρό Πόλεμο. Η συνταγή της «χριστουγεννιάτικης ιστορίας» είναι ανάλαφρη και γλυκιά, η αφήγηση πασαλισμένη με νοσταλγία και χιούμορ. Ένα ανάγνωσμα για μικρούς και μεγάλους «λικουδιάρηδες» της χριστουγεννιάτικης λογοτεχνίας.

Φάστες παιδικές, σχολικές σκανδαλιές και περιπέτειες μικρών και μεγάλων την «εποχή της αθωότητας».